

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет журналістики, реклами та видавничої справи
Кафедра періодичної преси та медіаредагування

Курсова робота

на тему: «Бути чи не бути пам'ятникам російським діячам в українських містах? (серія журналістських матеріалів)»

Студентка 2 курсу
денної форми навчання
спеціальності 061 «Журналістика»
Гоцуляк Олександра Валеріївна

Керівник канд. іст. наук, доц. Сидун І. В.

Оцінка за шкалами:
національною _____
ECTS _____ Кількість балів: _____

Члени комісії

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Одеса – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Роль пам'ятників у формуванні національної свідомості.....	5
Тарас Вінцовський: «Пам'ятник ставиться не просто людині, пам'ятник – це маркер!»	11
Як одеські ЗМІ висвітлюють знесення пам'ятників.....	17
ВИСНОВКИ	20
БІБЛІОГРАФІЯ	22

ВСТУП

На сьогоднішній день проблема українізації постає у суспільстві дуже гостро, підсилюючи боротьбу та суперечки не тільки стосовно мови та літератури, але й стосовно культурної спадщини у вигляді історичних пам'яток. Ми вже стали світками «Ленінопаду» під час подій революції Гідності, а зараз стаємо світками невинної боротьби двох таборів: « геть усе російське » та « минуле забувати не можна ». Ці групи важко досягають домовленостей у своїх конфліктах, а аргументів за і проти щодень з'являється все більше. Під час війни у країні зростає напруженість не тільки на міжнародній арені, але й у внутрішньому середовищі – за це ми можемо заплатити дуже високу ціну. Цим і пояснюється важливість висвітлення актуальної та достовірної інформації, яка зможе надати суспільству вдосталь можливостей для власних висновків і досягнення консенсусу.

Мета даної роботи: узагальнити вже існуючу інформацію про дане питання у суспільстві, а також отримати додаткові дані від висококваліфікованих спеціалістів з метою їх подальшого поширення у суспільстві, тим самим допомогти вирішити проблему конфліктів викликаних масовим знесенням історичних пам'яток пов'язаних з російською історією, особливо в регіонах, де це питання постає гостро, у зв'язку з лояльним ставленням населення до російської культури та історії.

Головне завдання: максимально чітко та доступно подати для потенційної аудиторії всю зібрану інформацію на тему демонтажу пам'ятників російській культурі імперської та соціалістичної доби. Зробити висновки, використовуючи всі доступні дані, для поширення достовірної інформації у суспільстві з метою розкриття теми культурної ідентичності України без слідів імперії.

Об'єкт дослідження: процес українізації та зміни ставлення населення до минулого, пов'язаного з імперською та радянською добою.

Предмет дослідження: знесення пам'ятників, які були створені та встановлені в честь історичних діячів, які брали участь у знищенні української самобутності та культурної ідентичності.

Методи дослідження: написання журналістських матеріалів: огляд ЗМІ, інтерв'ю та аналітична стаття.

Роль пам'ятників у формуванні національної свідомості

З початку повномасштабного вторгнення українське суспільство переосмислило ставлення до російської та радянської спадщини. Важливим кроком у цьому процесі стали знесення пам'ятників російським діячам в українських містах. Гучною подією для обговорення став демонтаж Катерини II. Незабаром посипалися по всіх містах України: Пушкін, Суворов, Горький та інші. Тож, яку роль у суспільстві та формуванні свідомості відіграють пам'ятники? Чи можна якимось по іншому вшановувати українських героїв? Про це та інше читайте далі у матеріалі.

Пам'ятники мірило прекрасного чи гниле минуле

Важливу роль у збереженні минулого, формуванні історичної пам'яті і національної свідомості народу відіграє історико-культурна спадщина. Візуальний компонент, що включає в себе пам'ятники, будинки, монументи, меморіальні комплекси, створює меморіальний простір, який не лише відображає історичне минуле, а й активно формує суспільні погляди громадян. **Культурологиня Маріам Найєм** пояснює: «*Пам'ятники та монументи пов'язують минуле з сьогоденням, демонструючи, які акценти та цінності були важливими для людей минулого, що вони цінували та чого прагнули. Монументи — це центри колективної та індивідуальної пам'яті, спосіб закарбувати суспільні ідеали та метод зробити їх вічними. Поки є пам'ятники, ці історичні особистості живуть*».

Однак, незмінна функція, яка присутня від їх виникнення – це звичайно відображення важливих місць, подій та постатей, які вплинули на життя суспільства в тій країні. Проте, історія показує, що ця основна функція пам'яті може бути використана як засіб пропаганди, за якою можуть приховуватися справжні наміри. Розглянемо на прикладі відомого пам'ятника Леніну. У квітні 1918 року Ленін підписав [декрет "Про](#)

пам'ятники Республіки", що зробив з цього питання державне. Ленін встановив наказ на встановлення монументів лідерам соціалістичної революції замість пам'ятників «царській» росії. Проте, створення довговічних пам'ятників із мистецькою цінністю не було головною метою. Ціль була така, щоб швидко позначити території пам'ятниками представників нової влади, щоб замінити пам'ятники «царської» росії. Цим самим вплинути на свідомість кожного громадянина. Пам'ятник Леніну був символом радянської епохи та комуністичної ідеології, яка домінувала в Україні та багатьох інших країнах протягом багатьох десятиліть. Встановлення пам'ятників тогочасного лідера було одним із способів пропаганди комуністичної ідеології та культури. Ці пам'ятники були розташовані в центральних місцях міст та сіл і нагадували людям про героїчне минуле радянської держави та досягнення комунізму. **За даними, що наводить Укрінформ:** *«Щодо монументів, пам'ятних знаків, то близько 2,5 тисячі були демонтовані або прибрані з публічного простору. З них понад 1300 – це монументи Леніну»*.

Проте, чому Ленін? Що особливого та чому така шана? Розглянемо далі. З біографічних джерел про Леніна, можна виділити такі аспекти, чому він був ідеалом для наслідування того часу.

По-перше, він був анти українцем. Варто зазначити, що Володимир Ілліч Ленін - це один з найвідоміших політичних діячів ХХ століття, який зіграв ключову роль у створенні комуністичної росії. Він був головним лідером Радянської росії, засновником Комуністичної партії Радянського Союзу та першим головою Рад народних комісарів (Радянського уряду), тобто ідеальний росіянин.

По-друге, Ленін був символом радянської влади та соціалістичної революції. Його ім'я пов'язувалося з перемогою комунізму в світі, побудовою ідеального суспільства, де кожен мав рівні можливості та права. Такі ідеї привертали до себе багатьох людей, особливо молодь, які шукали нові ідеали та зміну існуючого порядку речей.

По-третє, Ленін був прикладом жертвності та самопожертви. Його життя було присвячене боротьбі за соціальну справедливість та рівність, за що він був готовий віддати все, включаючи своє життя. Такі якості викликали повагу та захоплення серед прихильників комунізму.

Тому враховуючи ці аспекти, можна зрозуміти, чому Ленін був ідеалом для наслідування того часу та чому його зображення знаходиться на багатьох пам'ятниках в Україні та інших країнах колишнього СРСР.

Після отримання незалежності Україною, була проведена декомунізація, яка передбачала видалення комуністичної символіки, в тому числі пам'ятників Леніну, з громадських місць. Це було зроблено з метою знищення слідів колишнього режиму та відміни комуністичної ідеології. Таким чином, пам'ятники Леніну втратили свій вплив на національну свідомість людей та стали символами минулого режиму.

Пам'ятники як спосіб маніпуляції

Пам'ятники можуть використовуватися як спосіб маніпуляції з психологічної точки зору, оскільки вони мають потужний символічний зміст, що може вплинути на емоції та переконання людей.

У своїй статті **Оксана Забужко** для газети «День» під назвою [«Пам'ятники – відданість і визначення, хто ми такі»](#) висловила таку думку: *«Пам'ятники – це поклоніння тим, хто створив умови для нашого існування, тим, хто зробив щось для нашої культури, науки, мистецтва. А ще – це знак нашої відданості, готовності продовжувати те, що почато. Якщо ми видаляємо пам'ятники, то вириваємо власні корені і визначення, хто ми такі. Пам'ятники є важливою частиною історичної спадщини і повинні зберігатися, але не повинні використовуватися для політичного маніпулювання».*

Оксана Забужко дійсно вважає, що пам'ятники є важливими символами, які можуть відображати певну ідеологію, але вона також

підкреслює, що вони є частиною історичної спадщини і повинні зберігатися для майбутніх поколінь. Пам'ятники не повинні бути використовувані для політичного маніпулювання або підміни історії, а мають бути розглянуті з наукової та культурної точок зору.

Люди мають тенденцію сприймати символіку та ідеологію, яку вони сповідують, через пам'ятники та інші знаки. У цьому можна переконатися згідно з дослідженнями соціальних психологів, які стосуються впливу пам'ятників на людські емоції та переконання. Одним з таких досліджень є стаття [«Symbolic Politics or The Politics of Symbols The Case of the United States Holocaust Memorial Museum»](#), авторами якої є Харрієт Сендлер та Марк Лічтенштайн. Метою дослідження було визначити, як пам'ятник впливає на сприйняття громадськістю історичних подій та формування політичних переконань. Дослідники виявили, що пам'ятники можуть мати сильний вплив на емоції та переконання людей і можуть використовуватися для формування національної ідентичності та підтримки певної політичної агенти.

В Україні, наприклад, дослідження впливу пам'ятників на громадське свідомість проводив [Інститут соціології НАН України в 2017 році](#). На меті було визначити відношення громадян України до пам'ятників та їх значення для формування ідентичності. Дослідження було проведене у всіх областях України на замовлення Державного агентства з питань культурної спадщини.

Опитування показало, що пам'ятники мають велике значення для української громади, яка ставить їх на один рівень із музеями та архітектурними пам'ятками. Також було встановлено, що значна частина українського населення має позитивне ставлення до пам'ятників, які символізують національну історію та культуру, а також до пам'ятників, які присвячені героям із сімейного та особистого життя.

Проте на сьогоднішній день ситуація значно змінилася порівняно з 2017 роком. Залишився малий відсоток тих, хто буде позитивно ставитися до

пам'ятників ворога. Яскравим прикладом протесту суспільства проти імперських пам'ятників є знесення Катерини II. Гучна подія, яка ввійшла в історію. Доктор історичних наук, професор Одеського Національного університету І.І. Мечникова **Тарас Гончарук** має свою чітку і відкриту позицію з приводу демонтажу пам'ятника та до самої Катерини II: *«Німкеня Катерина II була російською шовіністкою, на відміну від свого чоловіка, якого вона вбила, – це є важливою ознакою російської культури. Цей пам'ятник вбивці свого чоловіка, це всі чудово розуміли. Катерина II це Путін 18 століття, вона узурпаторка це і поєднує її з Путіним»*, – зазначив Тарас Гончарук. За словами науковця, щоб втримати владу, вона як узурпаторка взяла курс на російський шовінізм, вона взяла за зразок Петра I, саме тому й ліквідувала всі автономії. *«Вони тоді стирали нашу історію та пам'ять, вони й зараз роблять те саме. У Путіна такий самий курс як у Катерини. Тобто денацифікація це – денационалізація, щоб не було жодної національності»*, – пояснив історик.

Демонтаж імперських пам'ятників є важливим етапом у збереженні національної пам'яті та відновленні правдивої історії. Це не означає, що ми повинні забувати про минуле і все життя переживати через нього, але ми повинні розуміти, що пам'ятники є символом тих ідеологій, які вони представляють, і вони можуть залишатися на наших вулицях тільки в разі, якщо вони не протирічать загальнолюдським цінностям та не порушують прав.

Пам'ятники можуть впливати на підсвідомість людини, оскільки вони мають потужний символічний зміст. Вони можуть викликати різні емоції та асоціації, що може вплинути на переконання та ідеології людей. Результати досліджень соціальної психології, проведених в різних країнах, а також думки експертів у вивченні цієї проблеми, підтверджують цей вплив на громадську свідомість та сприйняття історії та політики. Що найважливіше пам'ятники можуть використовуватися як знаряддя психологічного впливу на

суспільство та формування певних переконань та ідеологій. Важливо зберігати критичне мислення та не допускати маніпуляції за допомогою пам'ятників, а також зберігати культурну спадщину та національну ідентичність через розумне розміщення пам'ятників у відповідних контекстах.

Олександра Гоцуляк

Тарас Вінцовський: «Пам'ятник ставиться не просто людині, пам'ятник – це маркер!»

Від початку повномасштабного вторгнення буквально відразу постало питання, а чи треба нам чужі елементи історії, коли є свої. Проблема наявності пам'ятників завжди була гострою темою для обговорення в суспільстві. Як пам'ятники впливають на самовизначення та свідомість нації? Чи може їх демонтаж змінити хід розвитку держави та її цінностей? Відповіді на ці та інші питання нам надав доктор історичних наук, професор кафедри історії України на спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І.І. Мечникова – Вінцовський Тарас Степанович.

– Як Ви ставитеся до проблеми наявності пам'ятників російських діячів в українських містах?

– Особисто я диференціюю російських діячів. Попри весь негативний шлейф у нашій свідомості який зараз у нашій свідомості сформувався в першу чергу в результаті російсько-української війни напевно можуть бути різними з точки зору внеску в історію людства, культури, науки, політичних подій та ін. Я однозначно негативно вставляюся до тих пам'ятників, які символізують російську імперію чи то період, коли офіційно називалася російська імперія, чи пізніше. коли змінили свою назву на Союз Радянських Соціалістичних Республік (СРСР). Я завжди був, залишаюся і буду залишатися прихильником ліквідації цих пам'ятників. Можливо з часом створять музейно-парковий комплекс окремо, де будуть представленні ці скульптури, як елемент екскурсії, збереження пам'яті, як виготовляли ці споруди мистецтва, бо ми можемо і з цієї точки зору їх аналізувати.

– Чи можуть пам'ятники бути сприйняті як символіку окупації чи колонізації?

– Безумовно воно так і сприймається. Тому що пам'ятник ставиться не просто людині, пам'ятник – це маркер. Наприклад, події, або політики, і поза

всяким сумнівом – це одна з функцій пам'ятників. Тому що саме слово «пам'ятник» походить від слова «пам'ять», тобто вшанування когось або чогось.

– Як Ви вважаєте, такі пам'ятники повинні бути збережені як частина історичної спадщини? Якщо так, то що на вашу думку потрібно з ними робити?

– Якщо вони мають культурну цінність, з точки зору скульптури, то вони можливо повинні бути збереженні в окремому місці, яке не було б місцем щоденного публічного простору, тобто без втілення в життя основної функції маркування імперії для своїх потреб. Такі приклади, можна побачити у світі. Наприклад, країни Балтії, там з радянських часів використовували таку методику збереження певних скульптур та взагалі монументалістики. Втілення цього методу таке, щоб в одному музеї зібрати всі пам'ятки у цьому випадку «Пам'ятки радянських часів». Можливо це не зовсім так, тому що якщо говорити про пам'ятники Леніну, то тут про мистецьку цінність мови не йде, і всі знають чому. Проте, є пам'ятники, які мають цінність, але це повинен визначати мистецтвознавець.

– Відомо, що пам'ятник Катерині II перенесли до художнього музею. Як Ви ставитеся до такого рішення, чи взагалі підтримуєте?

– Ще від початку я був проти цього пам'ятника. Взагалі, як тільки його почали встановлювати. Я просто не розумію для чого був цей пам'ятник в українському місці. Звичайно, я автоматично позитивно сприйняв знесення цієї споруди. Я вважаю, що ось саме таким імператорським пам'ятникам російської імперії місця немає і бути не повинно.

– Яка, на вашу думку, доля пам'ятника надалі?

– Звичайно, я як історик цього оцінити та передбачити не можу. Якщо забігати наперед з моєї точки зору цей пам'ятник повинен бути знищеним. Я не поділяю думки, щоб його зберегти, а хто так вважає, то не знають всієї історії. Проте, якщо мистецтвознавці виявлять якимось чудом там цінність,

то публічно цей пам'ятник не повинен світитися – це не повага буде до історії нашої країни. Адже ми знаємо історію цього пам'ятника. Він був встановлений з бюджету російської влади, через ініціативи цієї країни та й взагалі через інтерес цієї країни. Тому, звично не хотілося б, щоб ця споруда була плямою в наші історії та культурі.

– Як вплинуло повномасштабне вторгнення рф на погляди одеситів щодо присутності російських пам'ятників у місті? Чи є такі за які особливо тримаються одесити?

– Точну відповідь може дати лише опитування, і то чи чесно будуть люди на нього відповідати – не відомо. Можу лише припустити, що на деяку частину одеситів повномасштабне вторгнення кардинально вплинуло на погляди, щодо присутності російських пам'ятників. За приклад, можемо взяти те, як швидко за допомогою ініціативи населення знесли Катерину II. Все ж таки, якби не люди проти всього російського, то ця кривава споруда була б ще досі там. Проте, ми не можемо заперечувати той факт, що є така частина одеситів, які проти знесення. Я не вважаю це нормальним, проте – це лише їхні погляди. Все ж таки, більшість за знесення, то меншість хай будуть при своїх думці.

– Як Ви вважаєте, зараз найкращий час, щоб звільнити Одесу від присутності російських пам'ятників?

– Раніше треба було зробити, але якщо в минулому цього не зробили, то теперішній час є цілком придатним для такої реалізації. Річ у тому, що Одеса почала позбуватися радянського символізму ще у середині 90-х років. Якщо брати міста мільйонники: Київ, Харків, Донецьк і Дніпро, то Одеса навіть була перше, яка розпочала цей процес. Ще у 1994 році міським головою Одеси став Едуард Гурвіц – і це була його ідея. Наприклад, повернення старі назви вулиць: Преображенська, яка була Радянської армії, Катерининська, яка була Карла Маркса та багато інших. Пам'ятник Леніна був прибраний у той період та й не тільки. Тому не можна говорити, що цей процес

розпочався тільки зараз, він не був завершеним. І він був зорієнтований на радянську спадщину, а не на імперську.

– Якщо згадати історію України, чи була така ще можливість прояву ініціативи у знесенні пам'ятників? І чи використовували її українці?

– Ні, в історії України якраз такі спроби були. Наприклад, 1917 році та в наступні роки після падіння російської імперії. Це якраз таки пам'ятник Катерині II, спочатку він був просто накритий, а вже потім відбувся демонтаж. Взагалі, Україна, як ми знаємо, має довгу і складну історію, і масові знесення пам'ятників є складовою частиною цієї історії. Особливо активно процес знесення пам'ятників розпочався після отримання Україною незалежності у 1991 році. Одним з перших масових знесень пам'ятників в Україні стали знесення пам'ятника Леніну на площі Шевченка у Києві в 1991 році. Загалом, ці події стали початком масового знесення пам'ятників радянського періоду в Україні. Пізніше, як ми знаємо, у 2014 році, під час Революції Гідності, було знесено пам'ятник Леніну у місті Кременчук та пам'ятник Леніну в місті Харків. Також в цей період було знесено пам'ятники відомим радянським політикам та військовим, таким як пам'ятник Держинському у Кропивницькому та пам'ятник Жукову у Харкові. Ці знесення пам'ятників спричинені різними факторами, такими як зміна політичного курсу країни, зміна ідентичності та національного самовизначення, або ж просто бажання суспільства змінити своє ставлення до певних історичних подій та символів. Тобто в історії є дуже багато прикладів, щодо спроби знесення пам'ятників.

– Хотілося б дізнатися про психологічний вплив пам'ятників. Тому, на вашу думку, вони можуть впливати на свідомість людей?

– Пам'ятники можуть впливати на свідомість людини на різних рівнях, включаючи історичний, культурний та емоційний. Історичний рівень: Пам'ятники можуть бути важливими джерелами інформації про історію та

культуру, яка може відобразити культурну спадщину та віддзеркалити зміни, які відбулися протягом років. Вони можуть допомогти людям зберегти та відновити історичну пам'ять про певні події, лідерів та культурні традиції. Культурний рівень: Пам'ятники можуть відображати та відтворювати культурні цінності та традиції, що може сприяти розвитку національної та етнічної ідентичності та утвердженню спільних цінностей. Вони можуть створювати місця зустрічей та спілкування людей, що сприяє формуванню спільної історії та культурного простору. Емоційний рівень: Пам'ятники можуть викликати емоції та почуття, такі як гордість, шану, повагу, відповідальність, патріотизм, співчуття, сум, та багато інших. Вони можуть створювати певний настрій та атмосферу, зміцнюючи емоційний зв'язок між людьми та їх культурою. Тому так, Можуть, і я вважаю, що пам'ятники впливають більше ніж, наприклад, назви вулиць. Я є прихильником того, що на виховання молодого покоління більше впливає не так назви вулиць, як саме пам'ятники. Тут спрацьовує візуальне сприйняття. На назву вулиць не кожен звертає увагу, навіть якщо помічає, то не задумується на честь кого ця вулиця названа. Звісно, якщо ми це прізвище чули раніше, і якщо воно відоме, то ми автоматично розуміємо про кого і про що. Наприклад, Довженко чи Шевченко.

Знесення пам'ятників важливий період в історії нашої держави. Позбутися всього радянського та імперського найкращий спосіб розвитку самобутності держави. Разом з Тарасом Вінцовським ми з'ясували, що пам'ятники є основним елементом впливу на свідомість людини. Вони є маркером для досягнення потреб влади. Обговорили ключові події в історії, які пов'язані з спробою знесенням пам'ятникам не вірних, а їх в історії, як виявилось було чимало. Тож, сподіваємося, що ми переконали вас у тому, що пам'ятники минулого – це маркери впливу. Відстоювання інтересів власної держави - ось, що є головним у боротьбі з маніпуляціями.

Олександра Гоцуляк

Як одеські ЗМІ висвітлюють знесення пам'ятників

З початком повномасштабної війни в Україні розпочалося масове знесення пам'ятників радянської доби. Особливістю цієї хвилі є те, що під удар потрапили не лише комуністи, а й діячі, які представляють російську культуру. Одеса не є виключенням. У місті активно борються за знищення всього ворожого. Поширення у ЗМІ цієї теми з кожним днем набирає все більше обертів. Як одеські онлайн-видання висвітлюють цю тему? Які найчастіше пишуть матеріали? Та хто з них більше звертає увагу на дане питання? Про це читайте далі у матеріалі.

Суспільне. Одеса

Від початку активного обговорення теми знесення пам'ятників, суспільне. Одеса сфокусувалися на поширення цієї проблеми в ЗМІ. Від початку війни опубліковано 56 матеріалів з них 38 інформаційні новин і 11 аналітичні статті та дев'ять інтерв'ю. Активність публікування розпочалися з липня місяця (від опублікування петиції, щодо знесення Катерини II). В новинах переважав інформаційний контекст висвітлювання. До прикладу, [«Акція проти пам'ятника Катерині II в Одесі: в УІНП запропонували компроміс»](#). Ціль таких новин – це повідомлення про наявну ситуацію в соціумі та привернення уваги читачів. Аналітичні статті опубліковувалися рідко, але влучно маючи свою особливість донесення. За приклад, [«Від збереження до повного демонтажу: як змінювалося ставлення місцевої влади Одеси до пам'ятника Катерині II»](#). У фокусі чітка проблема, метою висвітлення яких, є всебічний та широкий погляд на дану тему в суспільстві. Інтерв'ю переважало найменше, але вони були ексклюзивними. Прикладом може слугувати, [«Маркери Росії в Одесі та міф про Катерину II. Інтерв'ю з керівником Південного відділу інституту нацпам'яті»](#). Кожен експерт мав свій погляд донесення правди людям. Суспільне Одеса, як бачите, активно обговорює проблему знесення пам'ятників, про чому обравши свою стратегію написання та висвітлення матеріалів.

OdesaOnline

Від періоду активного обговорення знесення пам'ятників в OdesaOnline взагалі протилежна ситуація, щодо цієї проблеми. Опубліковано всього чотири матеріали. З них три новини і один фоторепортаж. Наприклад, [«Досі політичних інтриг за спиною Дюка»: відомий одеський журналіст про питання з пам'ятником засновником Одеси](#). Такі новини містять лише інформаційний характер та у цьому онлайн-виданні написані надто коротко. Також можна помітити, OdesaOnline до всіх матеріалів про знесення пам'ятників додали не тільки фото, а й сюжет (відео) з місця подій, цим самим забезпечили ефект присутності, що є важливим у висвітлення цієї проблеми. Варто звернути увагу на фоторепортаж [« У Новий рік – без Катерини II: в Одесі вночі почали демонтувати пам'ятник російській імператриці»](#). У цьому матеріалі в деталях подано всю ситуацію, яка відбувалася у той момент, як зносили пам'ятник Катерині II. Тому, варто зазначити, що OdesaOnline висвітлює тільки те, що дійсно набуло розголосу. Цим самим не активно береться за обговорення важливих для суспільства проблем.

Новини LIVE Одеса

Новини LIVE Одеса від початку липня опублікувала 98 матеріалів пов'язаних з темою знесення пам'ятників. Новини LIVE не зосередженні на написанні аналітичних статей чи ексклюзивних інтерв'ю, тому всі матеріали новинного характеру. Проте цікавим є те, що видання фокусується не тільки на оприлюдненні гучних подій, наприклад, знесення пам'ятнику Катерині II [«Пам'ятника Катерині II в центрі Одеси більше не буде»](#) чи Пушкіну [«В Одесі на пам'ятнику Пушкіну намалювали букву Z»](#)про це пишуть всі видання і воно завжди на слуху, але такі матеріали, як [«Дерусифікація на Одещині: в Ізмаїлі демонтували пам'ятник Суворову»](#), або [«Мінус один: в Одесі знесли пам'ятник Горькому»](#) саме про такі події мало видань пишуть, але це не означає, що не потрібно звертати увагу. Тому, як можна помітити, Новини

LIVE, пишуть всебічно у новинному характері. Незважаючи на те, що це короткі новини, все ж таки вони є, про них говорять та їх висвітлюють.

Ізбірком Одеса

Від початку активного демонтажу російських пам'ятників Ізбірком опублікували 43 матеріали. З них 28 – новини, і 15 – фоторепортажі та репортажі з місця подій. По висвітленню новин можна помітити, Ізбірком обрав позицію, лише інформувати суспільству про наявну проблему, адже матеріали інформаційного характеру та коротко, лише головне. До прикладу, [«Пам'ятники Катерині II та Суворову в Одесі прибрали в художній музей»](#) або [«Пам'ятник Пушкіну в Одесі сховали в дерев'яний короб»](#) та інші подібні матеріали, які зосереджені на інформуванні суспільства про наявну проблему. Аналітика, огляди, інтерв'ю чи інші жанри не були висвітленні цією темою. Проте, фоторепортажі та репортажі з місця подій було достатньо, наприклад, [«Хроніки переїзду Катерини та Суворова в музей»](#) у цьому матеріалі дійсно поетапно зображується хроніка переїзду пам'ятників. Тому, як можна прослідкувати Ізбірком хоча і не висвітлює глибоко проблему знесення пам'ятників, проте влучно інформує суспільство та повідомляє про події, які пов'язані з цією тематикою.

Проаналізувавши відомі одеські ЗМІ можна впевнитися, що вони активно поширюють матеріали про демонтаж пам'ятників російським діячам. Про це свідчить кількість матеріалів на дану тему, поширених на сторінках онлайн-видань. Важливо зауважити, що тема висвітлювалася протягом довгого періоду, що свідчить про її вагу у суспільстві. Окрім цього – більшість ЗМІ активно підтримували позицію знесення пам'яток російської доби, в тому числі Катерини II. Загалом максимального загострення дана тематика зазнала перед моментом саме пам'ятнику російській імператриці. Проте важливо зазначити, що центром дискусій була не лише сумнозвісна пам'ятка імператорського періоду.

Олександра Гоцуляк

ВИСНОВКИ

Дана робота дозволяє нам зробити наступні висновки: на сьогоднішній в ЗМІ в достатній мірі інформації щодо того, як проходить процес відмови від пам'яток радянської доби та епохи імперіалізму у суспільстві. Для людей вони перестають бути просто мистецтвом, врешті-решт, нація доросла до моменту, коли культура також стала зброєю. Узагальнення даної інформації дозволило чітко вибудувати картину соціуму сьогодення та ролі ЗМІ у кожному процесі, який відбувається у масах.

Українці змогли чітко продемонструвати свою позицію щодо грізного минулого, коли мова зайшла про знесення пам'ятників Катерині II, Леніну та багатьом іншим діячам, для яких наша держава була лише «колонією». І мова тут в першу чергу про те, що на рівні підсвідомості для нації – це була не просто культура, це було своєрідне нагадування та спосіб маніпуляції людьми, які завдяки цим монументам мали пам'ятати про «велич» ідеї та власне рабство.

Інтерв'ю з доктором історичних наук, професором кафедри історії України на спеціальних історичних дисциплін Одеського Національного університету імені І.І. Мечникова – Вінцковським Тарасом Степановичем лише підкріпило наші переконання щодо позиції подібних пам'яток в суспільстві. Спеціаліст активно виступив за демонтаж даних монументів, які на його думку несли не стільки культурний характер, скільки силу влади певного періоду у нашій історії, зокрема зміг висловити таку думку, що: «...пам'ятник ставиться не просто людині, пам'ятник – це маркер».

Українські ЗМІ чудово змогли інтерпретувати дані виключення у активному висвітленні ситуації з пам'ятниками та їх знесенням. Нехай мас-медіа і намагалися максимально нейтрально та інформативно висвітлювати всі етапи даного процесу – у більшості матеріалів простежується активна підтримка цих подій у суспільстві.

Підбиваючи підсумки, можна сказати наступне – пам’ятники не просто культура, не просо про «гарно». Пам’ятники – це засіб контролю, маніпуляції та засіб демонстрації влади. Наступна стадія життя української нації не має права залишити їх у центрах наших міст. Це розуміє соціум, влада та ЗМІ, які активно допомагають процесу знесення відбутись і, як у свій час писав, великий *Т. Г. Шевченко*:

*«І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі»*

БІБЛІОГРАФІЯ

Досліджувані матеріали

1. Гончарук Тарас. Дерусифікація Одеси: чому вимагають знести пам'ятник Катерині II. *Суспільне. Новини*. 1 липня 2022. URL: <https://suspilne.media/255780-derusifikacia-odesi-comu-vimagaut-znesti-pamatnik-katerini-ii/>(дата звернення: 3 квітня 2023р.)
2. Дослідження. Інститут соціології НАН України в 2017 році. 2017. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/maket-2017monitoring.pdf> (дата звернення: 10 березня 2023 р.)
3. Забужко Оксана. Пам'ятники – відданість і визначення, хто ми такі. *Lexinform*. 2022. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/ideologichna-vijna-pam-yatnykiv/> (дата звернення: 10 березня 2023р.)
4. Набок Світлана. Пам'ятник як маркер: особливості функціонування в публічному просторі в контексті політики декомунізації в Україні. 2018. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/nabok_pamiatnyk.pdf (дата звернення: 3 квітня 2023р.)
5. Найєм Маріам. Роль пам'ятників у національній свідомості. *Свідомі*. 6 січня 2023. URL: <https://svidomi.in.ua/page/rol-pamiatnykiv-u-natsionalnii-svidomosti> (дата звернення: 10 березня 2023р.)
6. Сендлер Харріет, Лічтенштайн Марк. Symbolic Politics or The Politics of Symbols The Case of the United States Holocaust Memorial Museum. вересень 1981. URL: <https://www.jstor.org/stable/27943596> (дата звернення: 3 квітня 2023р.)